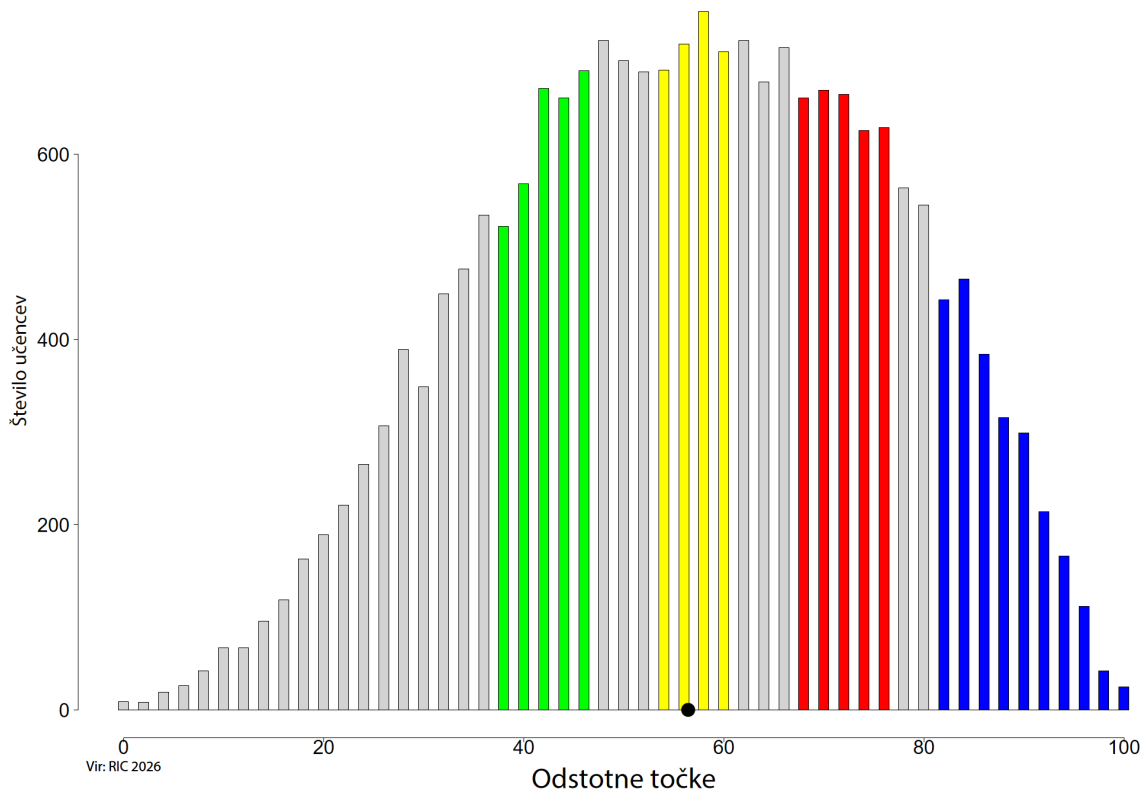

Predmetna komisija za slovenščino

Opisi dosežkov učencev 9. razreda na nacionalnem preverjanju znanja

Porazdelitev točk pri predmetu SLOVENŠČINA (NPZ, 9. razred, 2026, N = 20836)

Slika: Porazdelitev točk pri slovenščini, 9. razred

ZELENO OBMOČJE

Zeleno območje označuje učence, katerih skupni dosežki določajo mejo *spodnje četrtine dosežkov* (glede na druge dosežke). V tem območju je 10 % učencev; njihovi dosežki so višji od spodnjih 20 % in nižji od 70 % preostalih dosežkov.

I. del preizkusa:

- **Naloga 2** je preverjala recepcijsko zmožnost. Učenci so morali določiti temo izhodiščnega umetnostnega besedila. Naloga je bila izbirnega tipa.
- **Naloga 3 a** je prav tako preverjala recepcijsko zmožnost. Učenci so morali odgovoriti, kdo pripoveduje o dogajanju v odlomku. Naloga je bila izbirnega tipa.
- V **postavki 8 A** so morali učenci dokazati svojo recepcijsko zmožnost in zmožnost tvorjenja besedil o umetnostnem besedilu in ob njem tako, da so v zaokroženem besedilu napisali, katero kazen je zaradi prepira mama dodelila Ireni in katero Maticu, katero dodatno kazen je dobil Matic in zakaj, kaj je Matic menil o tej dodatni kazni ter s katero kaznijo je mama na koncu zagrozila Maticu. S podatkom iz besedila so morali tudi dokazati, ali se je Matic te kazni ustrašil.

Naloge **zelenega** območja so preverjale zmožnosti druge in tretje taksonomske stopnje, po UN pa minimalne in temeljne standarde znanja.

II. del preizkusa:

- **Naloga 1** je preverjala zmožnost razumevanja prebranega besedila. Učenci so morali prepoznati temo izhodiščnega besedila. Naloga je bila izbirnega tipa.
- **Naloga 7** je prav tako preverjala zmožnost razumevanja prebranega besedila, in sicer povzemanje bistvenih podatkov. Učenci so morali odgovoriti, od kod izhaja beseda *kočija*. Tudi ta naloga je bila izbirnega tipa.
- **Naloga 10 a** je preverjala metajezikovno zmožnost. Učenci so morali izpisani osebni glagolski obliki določiti osebo, število in čas.
- **Naloga 11 a** je preverjala jezikovno zmožnost, in sicer skladijsko. Učenci so morali dopolniti poved z oziralnim zaimkom *ki*.

Naloge **zelenega** območja so preverjale zmožnosti druge in tretje taksonomske stopnje, po UN pa minimalne in temeljne standarde znanja.

RUMENO OBMOČJE

Rumeno območje označuje učence, katerih skupni dosežki določajo mejo *med polovicama dosežkov*. V tem območju je 10 % učencev; njihovi dosežki so višji od spodnjih 45 % in hkrati nižji od 45 % preostalih dosežkov.

I. del preizkusa:

- **Naloga 1** je preverjala recepcijsko zmožnost in literarnovedno znanje. Učenci so morali prepoznati, v katero književno zvrst sodi izhodiščno besedilo, in svojo odločitev utemeljiti.
- **Naloga 5** je preverjala recepcijsko zmožnost. Učenci so morali na podlagi izpisane povedi pojasniti, kaj Matic meni o svoji sestri.
- **Naloga 7 a** je preverjala recepcijsko zmožnost, in sicer zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe. Učenci so morali odgovoriti, na koga se nanaša podčrtana besedna zveza *vrhovno sodišče* in kaj o tej osebi pove.
- **Naloga 7 b** je preverjala recepcijsko zmožnost. Učenci so morali odgovoriti, kaj iz podčrtanega dela izpisane povedi izvemo o Matičevem odnosu do očeta.
- **Naloga 9** je preverjala recepcijsko zmožnost in literarnovedno znanje. Učenci so morali prepoznati, da v izhodiščnem besedilu prevladujeta slogovna postopka pripovedovanje in dvogovor. Naloga je bila izbirnega tipa.

Naloge **rumenega** območja so preverjale zmožnosti vseh treh taksonomskih stopenj, po UN pa minimalne in temeljne standarde znanja.

II. del preizkusa:

- **Naloga 2** je preverjala zmožnost razumevanja prebranega besedila. Učenci so morali presoditi pravilnost trditev o izhodiščnem besedilu.
- **Naloga 5** je preverjala zmožnost razumevanja prebranega besedila. Učenci so morali izmed ponujenih možnosti izbrati, kaj pomeni besedna zveza *ob začetku tega tisočletja*. Naloga je bila izbirnega tipa.
- **Naloga 10 b** je preverjala jezikovno zmožnost, in sicer skladijsko. Učenci so morali podčrtanemu glagolu iz naloge 10 a poiskati dovršni glagol in z njim dopolniti poved.
- **Postavka 16 B** je preverjala zmožnost tvorjenja besedila. Učenci so morali napisati elektronski dopis, in sicer uradno prošnjo ravnatelju za ogled začetka 3. etape kolesarske dirke *Po Sloveniji*. Vanjo so morali vključiti vse podatke z danega plakata in smiseln razlog, s katerim bi ravnatelja prepričali, da bi jim dovolil ogled.

Naloge **rumenega** območja so preverjale zmožnosti vseh treh taksonomskih stopenj, po UN pa minimalne standarde znanja.

RDEČE OBMOČJE

Rdeče območje označuje učence, katerih skupni dosežki določajo mejo *zgornje četrte dosežkov*. V tem območju je 10 % učencev; njihovi dosežki so višji od spodnjih 70 % in nižji od 20 % preostalih dosežkov.

I. del preizkusa:

- **Naloga 3 b** je preverjala recepcijsko zmožnost in literarnovedno znanje. Učenci so morali poimenovati vrsto pripovedovalca. Strokovni izraz *prvoosebni pripovedovalec* so morali napisati jezikovno pravilno.
- V **postavki 4 A**, ki je preverjala recepcijsko zmožnost, so morali učenci pokazati zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe. Navesti so morali dve mamini lastnosti in ju ponazoriti s podatkom iz besedila.

Nalogi **rdečega** območja sta preverjali zmožnosti vseh treh taksonomskih stopenj, po UN pa minimalna standarda znanja.

II. del preizkusa:

- **Naloga 6** je preverjala razumevanje prebranega besedila in jezikovno zmožnost. Učenci so morali presoditi pravilnost dane trditve in svoj odgovor utemeljiti. Pri tej nalogi se je vrednotila tudi jezikovna pravilnost odgovora.
- **Naloga 8** je preverjala jezikovno zmožnost, in sicer poimenovalno. Učenci so morali pravilno prepoznati in razvrstiti dane pare besed (*govedo – telica, iznajdljivost – iznajdba, izum – iznajdba, prednost – pomanjkljivost*) glede na pomensko razmerje.
- **Naloga 9** je preverjala jezikovno zmožnost, in sicer poimenovalno. Učenci so morali smiselno razložiti pomen podčrtanega dela povedi (*Bojni vozovi so doživeli zaton*).
- **Naloga 13** je preverjala metajezikovno zmožnost. Učenci so morali določiti vrsto odvisnika v danih dvostavčnih povedih. Naloga je bila povezovalnega tipa.
- **Naloga 14** je preverjala jezikovno zmožnost, in sicer skladenjsko. Učenci so morali povedi združiti v eno dvostavno tako, da so izrazili namen. Ob pravilni pretvorbi se je preverjala tudi jezikovna pravilnost povedi.

Naloge **rdečega** območja so preverjale zmožnosti prve in druge taksonomske stopnje, po UN pa minimalne standarde.

MODRO OBMOČJE

Modro območje označuje učence, katerih skupni dosežki so v *zgornji desetini dosežkov*. V tem območju je 10 % učencev z najvišjimi dosežki; njihovi dosežki so višji od 90 % dosežkov.

I. del preizkusa:

- **Postavka 4 B** je preverjala jezikovno pravilnost odgovora, zapisanega v obliki povedi.
- **Naloga 6** je preverjala recepcijsko zmožnost. Učenci so morali pokazati zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe tako, da so zapisali, kaj iz maminih besed izvemo o njenem odnosu z očetom, in svoj odgovor utemeljili. Pri tej nalogi se je vrednotila tudi jezikovna pravilnost odgovora v obliki povedi.
- **Postavka 8 B** je preverjala jezikovno pravilnost tvorjenega zaokroženega besedila.

Naloge **modrega** območja so preverjale zmožnosti vseh treh taksonomskih stopenj, po UN pa minimalne in temeljne standarde znanja.

II. del preizkusa:

- **Postavka 3 A** je preverjala zmožnost razumevanja prebranega besedila, in sicer povzemanja bistvenih podatkov o barjanskem kolesu. Učenci so jih morali napisati v krajšem zaokroženem besedilu.
- **Postavka 3 B** je preverjala jezikovno pravilnost in slogovno ustreznost tvorjenega besedila.
- **Naloga 11 b** je preverjala jezikovno, in sicer skladenjsko zmožnost. Učenci so morali dopolniti dvostavčno poved s pravilno obliko oziralnega zaimka *kateri*.
- **Naloga 12** je preverjala metajezikovno zmožnost. Učenci so morali v dani povedi določiti stavčna člena in se po njihju pravilno vprašati.
- **Naloga 15** je preverjala jezikovno zmožnost, in sicer pravopisno. Učenci so morali v danih povedih odpraviti dve pravopisni napaki, povezani z napačno rabo male/velike začetnice.
- **Postavka 16 A** je preverjala zmožnost tvorjenja besedila. Pri tej postavki sta se vrednotila ustrezna zgradba in slog elektronskega dopisa (uradne prošnje).
- **Postavka 16 C** je preverjala jezikovno pravilnost in slogovno ustreznost tvorjenega besedila (elektronskega dopisa).

Naloge **modrega** območja so preverjale zmožnosti vseh treh taksonomskih stopenj, po UN pa minimalne standarde znanja.

NAD MODRIM OBMOČJEM

Nalog, ki so v območju nad modrim, v 65 % primerov ne rešijo niti učenci z najvišjimi skupnimi dosežki.

II. del preizkusa:

- **Naloga 4** je preverjala zmožnost razumevanja izhodiščnega besedila. Učenci so morali iz besedila izpisati oba podatka, za kaj so v preteklosti poleg prevoza še uporabljali vozove.

Naloga **nad modrim** območjem je preverjala zmožnost druge taksonomske stopnje, po UN pa minimalni standard znanja.

Specifikacijska tabela (slovenščina, 9. razred, NPZ 2026)

I. del, umetnostno besedilo: Damjana Kenda Hussu: *Mularija, da te zvija*. Ljubljana: Forma 7, 2010. 46–47

Naloga	Točke	Zmožnost		Standard – učenec:	Strokovni izrazi	Taksonomska stopnja	Območje
1	1	repcijska zmožnost in usvojitev literarnovednega znanja		prepozna poezijo/prozo/dramatiko – in sicer tako, da predstavi nekaj značilnosti, po katerih jo je prepoznal, ter jih ponazori s primeri iz besedila (4., 5., 6. r.) (UN, str. 55)	književne zvrsti: pripovedništvo pesništvo dramatika (6. r., str. 32)	znanje razumevanje uporaba	rumeno
2	1	repcijska zmožnost	razumevanje dogajanja, motivov, teme/sporočila in snovnega izhodišča književnega besedila	določi temo književnega besedila (7., 8., 9. r.) (UN, str. 61)		razumevanje analiza sinteza	zeleno
3 a	1	repcijska zmožnost	ločevanje avtorja od pripovedovalca	prepozna in poimenuje prvoosebne pripovedovalca (9. r.) (UN, str. 61)		razumevanje uporaba	zeleno
3 b	1	repcijska zmožnost in usvojitev literarnovednega znanja	ločevanje avtorja od pripovedovalca	prepozna in poimenuje prvoosebne pripovedovalca (9. r.) (UN, str. 61) pozna, razume in uporablja literarnovedne izraze, navedene v učnem načrtu (9. razred) (UN, str. 63)	prvoosebni pripovedovalec (9. r., str. 46)	znanje	rdeče
4 A	2	repcijska zmožnost	doživljanje, razumevanje in vrednotenje književne osebe	predstavi značilnosti književne osebe (7., 8., 9. r.) (UN, str. 61)		razumevanje sinteza	rdeče
4 B	1	jezikovna in slogovna zmožnost		slovnična in pravopisna pravilnost ter poimenovalna in slogovna ustreznost		znanje uporaba	modro
5	1	repcijska zmožnost	doživljanje, razumevanje in vrednotenje književne osebe	predstavi književno osebo, njen značaj in njeno ravnanje (7., 8., 9. r.) (UN, str. 61)		razumevanje sinteza	rumeno
6	1	repcijska zmožnost	doživljanje, razumevanje in vrednotenje književne osebe	predstavi književno osebo, motive za njeno ravnanje in perspektivo (7., 8., 9. r.) (UN, str. 61)		razumevanje sinteza	modro
	1	jezikovna in slogovna zmožnost		slovnična in pravopisna pravilnost ter poimenovalna in slogovna ustreznost		znanje uporaba	
7 a	1	repcijska zmožnost	doživljanje, razumevanje in vrednotenje književne osebe	predstavi književno osebo, motive za njeno ravnanje in perspektivo (7., 8., 9. r.) (UN, str. 61)		razumevanje analiza	rumeno
7 b	1	repcijska zmožnost	doživljanje, razumevanje in vrednotenje književne osebe	predstavi književno osebo, njen značaj in njeno ravnanje (7., 8., 9. r.) (UN, str. 61)		razumevanje	rumeno

Naloga	Točke	Zmožnost	Standard – učenec:	Strokovni izrazi	Taksonomska stopnja	Območje
8 A	5	repcijska zmožnost ter zmožnost tvorjenja besedil o UB in ob njih	doživljanje, razumevanje in vrednotenje književne osebe	s tvorjenjem krajšega besedila pokaže zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih oseb (7., 8., 9. r.) (UN, str. 61)	razumevanje analiza sinteza vrednotenje	zeleno
8 B	2	jezikovna in slogovna zmožnost		slovnična in pravopisna pravilnost ter poimenovalna in slogovna ustreznost	znanje uporaba	modro
9	1	repcijska zmožnost in usvojitev literarnovednega znanja	doživljanje, razumevanje in vrednotenje proze	poimenuje slogovne postopke v umetnostnem besedilu (opisovanje, označevanje, pripovedovanje, dvogovor) (7., 8., 9. r.) (UN, str. 62)	dialog/dvogovor (8. r., str. 46)	znanje uporaba rumeno

II. del, neumetnostno besedilo: Zgodovina kolesa (Prirejeno po članku Luke Trontlja Zgodovina kolesa, ki je bil objavljen na spletni strani RTV SLO 29. 6. 2021: <https://www.rtvsllo.si/zabava-in-slog/popkultura/retro/kratka-zgodovina-kolesa-1-del-kaksno-pot-je-skozi-zgodovino-prepotovalo-kolo/584196>.; pridobljeno: 21. 2. 2025.)

Naloga	Točke	Zmožnost	Standard – učenec:	Jezikoslovni izrazi	Taksonomska stopnja	Območje
1	1	zmožnost enosmernega sporazumevanja – razumevanje prebranega besedila	povzame temo (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)		razumevanje	zeleno
2	1	zmožnost enosmernega sporazumevanja – razumevanje prebranega besedila	povzame bistvene podatke (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)		razumevanje	rumeno
3 A	2	zmožnost enosmernega sporazumevanja – razumevanje prebranega besedila	povzame bistvene podatke (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)		razumevanje sinteza	modro
3 B	2	jezikovna in slogovna zmožnost	tvori slovnično in pravopisno pravilne ter poimenovalno in slogovno ustrezne povedi		znanje uporaba	modro
4	1	zmožnost enosmernega sporazumevanja – razumevanje prebranega besedila	povzame bistvene podatke (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)		razumevanje	nad modrim
5	1	zmožnost enosmernega sporazumevanja – razumevanje prebranega besedila	povzame bistvene podatke (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)		razumevanje	rumeno
6	1	zmožnost enosmernega sporazumevanja – razumevanje prebranega besedila	povzame bistvene podatke (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)		razumevanje	rdeče
	1	jezikovna in slogovna zmožnost	tvori slovnično in pravopisno pravilne ter poimenovalno in slogovno ustrezne povedi		znanje uporaba	
7	1	zmožnost enosmernega sporazumevanja – razumevanje prebranega besedila	povzame bistvene podatke (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)		razumevanje	zeleno
8	1	jezikovna in slogovna zmožnost – poimenovalna	k danim besedam doda njihove knjižne protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke ter besede iz iste besedne družine (7., 8., 9. r.) (UN, str. 58)	sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka (5. r., str. 25) besedna družina (5. r., str. 25)	znanje uporaba	rdeče
9	1	jezikovna in slogovna zmožnost – poimenovalna	razloži dane besede iz besedila (7., 8., 9. r.) (UN, str. 58)		razumevanje uporaba	rdeče

Naloga	Točke	Zmožnost	Standard – učenec:	Jezikoslovni izrazi	Taksonomska stopnja	Območje
10 a	1	metajezikovna zmožnost	danim besedam iz besedila določi oblikovne lastnosti; pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu (7., 8., 9. r.) (UN, str. 59)	glagol (6. r., str. 25) oseba: prva, druga, tretja (6. r., str. 25) število: ednina, dvojina množina (5. r., str. 25) časovna oblika: sedanjik, preteklik, prihodnjik (6. r., str. 25)	znanje uporaba	zeleno
10 b	1	metajezikovna zmožnost; jezikovna in slogovna zmožnost – skladijska	razume, uporablja in ponazori jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu (7., 8., 9. r.) (UN, str. 59) dopolni eno- in dvostavčne povedi s pomensko in oblikovno ustreznimi deli (7., 8., 9. r.) (UN, str. 58)	glagolski vid, nedovršnik, dovršnik (8. r., str. 39)	znanje razumevanje uporaba	rumeno
11 a	1	jezikovna in slogovna zmožnost – skladijska	dopolni eno- in dvostavčne povedi s pomensko in oblikovno ustreznimi deli (7., 8., 9. r.) (UN, str. 58)	oziralni zaimek (7. r., str. 38)	znanje uporaba	zeleno
11 b	1	jezikovna in slogovna zmožnost – skladijska	dopolni eno- in dvostavčne povedi s pomensko in oblikovno ustreznimi deli (7., 8., 9. r.) (UN, str. 58)	oziralni zaimek (7. r., str. 38)	znanje uporaba	modro
12	2	metajezikovna zmožnost	opiše stavčnočlensko sestavo stavka – določi stavčne člene (7., 8., 9. r.) (UN, str. 60)	stavčni člen: povedek, osebek, predmet, prislovno določilo (kraja, časa, načina, vzroka) (7. r., str. 39)	znanje razumevanje uporaba	modro
13	2	metajezikovna zmožnost	opiše stavčno sestavo podredno zloženih dvostavčnih povedi – določi glavni stavek, vpraša se po odvisniku in določi vrsto odvisnika (8., 9. r.) (UN, str. 60)	odvisni stavek oz. odvisnik (osebkov, predmetni, prislovnodoločilni – časovni, prilastkov) (8. r., str. 39)	znanje razumevanje uporaba	rdeče
14	1	jezikovna in slogovna zmožnost – skladijska	v zvezi dveh enostavčnih povedi prepozna pomensko razmerje med povedma, ga izrazi z ustreznim veznikom in združi zvezo povedi v skladijsko pravilno dvostavčno poved (7., 8., 9. r.) (UN, str. 58)		znanje razumevanje uporaba	rdeče
	1	jezikovna in slogovna zmožnost	tvori slovnično in pravopisno pravilne ter poimenovalno in slogovno ustrezne povedi		znanje uporaba	
15	1	jezikovna in slogovna zmožnost – pravopisna	v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna pravopisne napake in jih odpravi (7., 8., 9. r.) (UN, str. 59)		znanje uporaba	modro
16 A	1	zmožnost dvosmernega sporazumevanja – tvorjenje besedila	piše tiste vrste dopisov, ki so navedeni v tem učnem načrtu, ter pri tem uresničuje značilno zgradbo in slog dane vrste dopisa in temeljna načela uspešnega dopisovanja (7., 8., 9. r.) (UN, str. 57)	elektronski dopis (prošnja) za uradno osebo (7., 8., 9. r., str. 38)	znanje uporaba	modro
16 B	3		tvori besedilnovrstno ustrezno, smiselno in razumljivo besedilo, skladno z jezikovno in slogovno normo knjižne zvrsti (7., 8., 9. r.) (UN, str. 58)		sin-teza	rumeno
16 C	2	jezikovna in slogovna zmožnost	tvori slovnično in pravopisno pravilne ter poimenovalno in slogovno ustrezne povedi		znanje uporaba	modro

I. DEL

Damjana Kenda Hussu

MULARIJA, DA TE ZVIJA

»Da vaju ni sram. Poskusita razumeti, kako mi je, ko vsak dan poslušam vajino zmerjanje in gledam take barbarske izgrede. Kako bi se vidva počutila, če bi se oče in jaz kregala in pretepala. Zakaj ne upoštevata dobrih zgledov? Nobenih manir nimata! Le kje sem ga polomila, da sta tako nevezgojena in nestrpna drug do drugega. Enkrat se bo komu zaradi teh neumnih pretefov še kaj zgodilo. Potem bo pa jok. Nikoli ne pomislita na posledice, samo – bumf – z udarci drug na drugega. A se res nikoli ne moreta v miru zmeniti?«

»Pa se ti poskušaj kaj zmeniti s takim zabitežem,« je Irena vzvišeno pokazala name.

»No, vidiš,« sem pogledal mamo, »kar naprej me izziva. Kako naj se potem mirno kaj zmenim z njo!?«

»Oba sta enako kriva,« je pravično razsodila mama, ki je iz izkušenj vedela, da je krivda v najinih sporih neugotovljiva.

Še Hercule Poirot¹ ne bi razvozlal, kdo od naju je prvi začel in kaj je bil »morilčev« motiv.

»Matic, ti boš pripravil mizo, ti, gospodična, pa boš po kosilu pomila tla v kuhinji. In dokler te ne pokličem k mizi, bodi v svoji sobi in počni kaj pametnega. Eksterci² se bližajo in ne bo ti škodilo, če malo ponavljaš.«

Ko se je mama obrnila in se namenila v kuhinjo, sem Ireni pokazal jezik in osle. Napaka! Pozabil sem na stensko ogledalo in mama je v njem videla moje spakovanje.

»Za tole, Matic, boš pa takoj zdajle očistil vse čevlje, ki so razmetani po predsobi, in jih zložil v omaro,« je mama, ki je v prekletem ogledalu zagledala tudi kup čevljev, dodala še eno kazensko nalogo.

Spomnil sem se na mačeho iz Sneguljčice. Zrcalce, zrcalce! Jaz pa ubogi pastorek. Spomnil sem se še na Pepelko. Ob pogledu na Dinarsko pogorje čevljev sem se sam sebi zdel kot Pepelek.

Prisilno delo ni plačano in zato imam zanj še manj volje kot za bedno nagrajevano prostovoljno delo. Najhuje od vsega je bilo, da je v predsobi stalo največ Ireninih čevljev in pohodniški so bili od zadnjega izleta še vedno blatni kot divja svinja. Najmanj dva tedna so se že valjali v kotu predsobe, ampak ker jih Irena za svoje šminkerske mestne špancire³ ne potrebuje, jo je to prav malo brigalo. Jasno mi je bilo, da sem nalogo dobil predvsem zaradi njih, ker so šli mami že ves čas na jetra. Večkrat je rekla Ireni, naj jih očisti in pospravi, ona pa je vedno samo obljubila, da jih bo, in potem seveda namerno pozabljala na izpolnitev obljube. No, navsezadnje bi jih moral jaz skrtačiti in oprati. Če to ni krivica!

Irena se je vzpenjala po stopnicah z dvignjeno glavo kot kraljica na banketu⁴ v njeno čast. Bil sem tako besen, da se nisem mogel zadržati. Pograbil sem blatni čevljev in ga vrgel za njo. Zadel sem jo v sredino hrbta. Mama mojega elegantnega meta in ostrostrelskega zadetka sicer ni videla, slišala pa je trušč, ko se je čevljev odbil od Irene, padel na tla in se zakotalil nekaj stopnic navzdol.

»Maaamiiiiii!« je kot sirena zavijala Irena. »No, a vidiš, kaj mi dela!«

¹ Hercule Poirot – detektiv v romanih angleške pisateljice A. Christie

² eksterci – NPZ ob koncu osnovne šole

³ špancir – sprehod

⁴ banket – slavnostna pogostitev

»Matic, pa kaj ti je? Bi rad, da povem očku, da nič ne ubogaš?«

Seveda si nisem želel na vrhovno sodišče, ker bi potem najbrž moral očistiti še kaj drugega kot Himalajo čevljev, zato sem potegnil glavo med ramena kot želva v svoj oklep.

»Saj te ubogam, ampak Ireninih gojzarjev ne bom pucal. Kar sama naj jih, saj si ji že stokrat rekla, da jih mora,« sem se uprl tako nedolžno in ponižno, kot sem le mogel.

»Očistil boš prav vse čevlje do zadnjega para, tako kot sem rekla, če ne, boš dobil še dva dni haus aresta,⁵« je bila mama že prav jekleno nepopustljiva.

Moja mama je za žensko zelo kul, čisto drugačna kot Irena, kadar pa jo popade trma, si oplel. Njeni trmi tudi oče ni kos. Jaz sem trmast samo v izjemnih primerih, in to je bil brez dvoma eden od njih. Včasih se je treba boriti proti v nebo vpijoči krivici ne glede na žrtve.

»Okej! Sprejemem kompromis. Očistil bom vse čevlje, Ireninih gojzarjev pa ne. Iz principa! Raje sem dva dni v zaporu, Irenin suženj pa ne bom in pika! Houk, govoril sem.«

(Odlomek.)

⁵ haus arest – hišni pripor

II. DEL

Luka Trontelj

ZGODOVINA KOLESA

Po koncu kolesarske dirke *Po Sloveniji* prvi trije kolesarji zmagoslavno dvignejo edinstveni pokal: repliko¹ najstarejšega ohranjenega kolesa na svetu, ki je bilo ob začetku tega tisočletja odkrito na Ljubljanskem barju. Kakšno pot je v zgodovini prepotovalo kolo?

Beseda kolo ima v slovenščini več pomenov. V tem besedilu se uporablja večinoma v pomenu ploščata priprava okrogle oblike, ki omogoča premikanje vozila.

Slika 1: Barjansko leseno kolo z osjo

Slika 2: Pokal za najboljše tri kolesarje na dirki *Po Sloveniji*

Kdaj so izumili kolo

Brez kolesa in njegove vsestranske uporabnosti si danes ne moremo predstavljati vsakdanjega življenja. Arheologi ocenjujejo, da so se prva kolesa začela vrteti šele pred približno šestimi tisočletji. Pred kolesom so ljudje že izumili in uporabljali npr. lončeno posodje, več glasbenih instrumentov in celo ličila.

Kako so uporabljali prva kolesa

Odkritja nakazujejo, da se prva kolesa niso uporabljala za prevažanje, temveč kot lončarska vretena. Z njihovo pomočjo so lahko lončarji precej hitreje izdelovali posodo višje kakovosti. Kmalu je postalo jasno, da ima izum tudi druge možnosti uporabe. Pomembno je bilo odkritje osi, ki je počez povezovala par vzporedno stoječih koles in s tem omogočala prevoz tovora. Tako so nastali prvi vozovi. Ker je bilo barjansko kolo odkrito skupaj z osjo, to nakazuje, da je bilo del voza, ki ga je najverjetneje vlekel govedo.

Kje je kolo nastalo

Čeprav kolo, ki so ga odkrili na Ljubljanskem barju, slovi kot najstarejše, zagotovo ni prvo kolo sploh. Posamezna odkritja dokazujejo, da so ga poznali že več stoletij pred tem. Za območje rojstnega kraja kolesa velja Mezopotamija. Iz tega središča se je izum hitro razširil po Bližnjem vzhodu in Evropi.

Kolo pravzaprav ni bilo izumljeno samo enkrat in na enem mestu. Najdbe kažejo, da so ga ločeno od Bližnjega vzhoda in dobro tisočletje pozneje iznašli na Kitajskem. Poleg tega so kolo pred stikom z Evropejci poznala stara ameriška ljudstva, a na zahodnih kontinentih pred Kolumbom ni bilo vozov – domnevno zato, ker tam niso imeli velikih udomačenih živali, ki bi jih vlekle.

¹ replika – kar je narejeno čemu tako podobno, da vzbuja vtis pravega, originalnega

Za kaj vse so se uporabljala kolesa

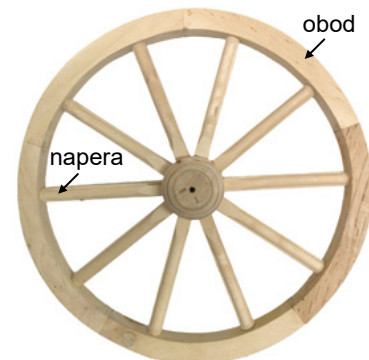
Odkritje kolesa je predstavljalo pomembno revolucijo v razvoju človeštva in je pripomoglo k velikemu napredku zgodnjih civilizacij. Hitro so se uveljavili vozovi za prevoz gradbenega materiala in za pomoč pri poljedelskih opravilih. Sledili so jim bojni vozovi, ki so jih vlekli osli ali konji.

Prevoz je bil zgolj eno izmed mnogih področij, na katerem so se kolesa uveljavila. Kmalu so zakladnico človekove iznajdljivosti obogatila mlinska kolesa, zobata kolesa za mehanizme, kolovrati in še razni drugi izjemno koristni »okrogli« izumi. Kolo se je izkazalo kot vsestransko uporabno orodje, saj so ga v raznih oblikah začeli uporabljati na skoraj vseh področjih človeškega delovanja.

Kako se je kolo razvijalo

Sprva so bila kolesa precej okorna: preprosti diski, izdelani iz skupaj zbitega lesa, ali celo preprosto »rezine« drevesnih debel. Velika iznajdba so bile napere, ki so povezovale središče kolesa z njegovim obodom.

Kolesa z naperami so bila precej lažja in okretnejša. Vozovi, opremljeni z njimi, so bili hitrejši in uporabnejši za vojskovanje. Ljudstva, ki so imela take vozove, so imela izrazito prednost v spopadih s svojimi sosedi in so tako lahko hitro širila svoja ozemlja.

Slika 3: Leseno kolo z naperami

Naslednja pomembna izboljšava kolesa je nastala dobrih pet stoletij pred našim štetjem. Kelti so kolesa svojih bojnih vozov začeli nadgrajevati z obodi, skovanimi iz železa. Ti obroči so zaščitili občutljivejšo leseno notranjost koles in jim tako povečali trdnost in vzdržljivost.

Kakšna je bila pot kolesa do sodobnega časa

V obdobju antike je razvoj kolesa nekoliko zastal. Kar dobri dve tisočletji ni bilo kakšne velike inovacije na tem področju. So se pa v tem času precej razvijali vozovi: bojni so doživeli zaton (izpodrinili so jih konjeniki), delovni so postali čvrstejši in uporabnejši, tisti za prevoz ljudi pa hitrejši in elegantnejši. V 15. stoletju so zasloveli hitri vzmeteni vozovi, ki so jih izdelovali v poštnem kraju Kocs na Madžarskem in so bili znani po svoji kakovosti. Iz imena kraja, ki se izgovori *koč*, izhaja tudi slovenska beseda *kočija*.

Oblika kolesa je vsa stoletja ostajala bolj ali manj enaka. Naslednja večja revolucija se je zgodila šele v 19. stoletju, ko so izumili kolo kot vozilo z dvema kolesoma na nožni pogon.

(Prirejeno po: <https://www.rtvsl.si/zabava-in-slog/popkultura/retro/kratka-zgodovina-kolesa-1-del-kaksno-pot-je-skozi-zgodovino-prepotovalo-kolo/584196>. Pridobljeno: 21. 2. 2025.)

(Vir slike 1: <https://www.rtvsl.si/kultura/razstave/najstarejse-leseno-kolo-z-osjo-se-predstavi/309461>. Pridobljeno: 14. 5. 2025.)

(Vir slike 2: <https://siol.net/sportal/kolesarstvo/toliko-bodo-zasluzili-najboljsi-na-dirki-po-sloveniji-554191>. Pridobljeno: 21. 2. 2025.)

(Vir slike 3: <https://www.hrastovisodi.si/>. Pridobljeno: 16. 5. 2025.)

I. DEL

Naloge iz I. dela se navezujejo na izhodiščno besedilo Damjane Kenda Hussu *Mularija, da te zvija*. Pozorno preberi izhodiščno besedilo in reši naloge.

1. V katero književno zvrst uvrščamo besedilo? Obkroži in utemelji.

- A Pesništvo.
- B Pripovedništvo.
- C Dramatika.

Utemeljitev: _____

(1 točka)

2. O čem predvsem govori besedilo? Obkroži.

- A O učenju za eksterce.
- B O čiščenju čevljev.
- C O maminih vzgojnih ukrepih.
- Č O strahu pred očetom.

(1 točka)

3. a) Kdo pripoveduje o dogajanju v odlomku? Obkroži.

Damjana Kenda Hussu. Mama. Irena. Oče. Matic.

(1 točka)

3. b) Poimenuj vrsto pripovedovalca.

(1 točka)

4. Napiši dve mamini lastnosti in ju ponazori s podatkom iz besedila.
Odgovori v obliki povedi.

A	B
2	1

5. Preberi izpisano poved.

Irena se je vzpenjala po stopnicah z dvignjeno glavo kot kraljica na banketu v njeno čast.

Kaj meni Matic o svoji sestri? Na podlagi izpisane povedi odgovori s svojimi besedami.

(1 točka)

6. Kaj izvemo iz maminih besed o njenem odnosu z očetom? Utemelji s primerom iz besedila. Odgovori v obliki povedi.

(2 točki)

7. Preberi del besedila.

Seveda si nisem želel na vrhovno sodišče, ker bi potem najbrž moral očistiti še kaj drugega kot Himalajo čevljev, zato sem potegnil glavo med ramena kot želva v svoj oklep.

7. a) Na koga se nanaša podčrtana besedna zveza »vrhovno sodišče« in kaj o tej osebi pove?

(1 točka)

7. b) Kaj iz drugega podčrtanega dela izvemo o Matičevem odnosu do te osebe?

(1 točka)

8. V krajšem zaokroženem besedilu napiši:

- katero kazen dodeli mama Ireni in katero Maticu zaradi prepira;
- katero dodatno kazen dobi Matic in zakaj;
- kaj Matic meni o tej dodatni kazni;
- s katero kaznijo mama na koncu zagrozi sinu in ali se Matic te kazni ustraši. Utemelji s podatkom iz besedila.

A	B
5	2

9. Kaj prevladuje v odlomku? Obkroži.

- A Opisovanje in označevanje.
- B Označevanje in dvogovor.
- C Pripovedovanje in opisovanje.
- Č Pripovedovanje in dvogovor.

(1 točka)

II. DEL

Naloge iz II. dela se navezujejo na izhodiščno besedilo *Zgodovina kolesa*.
Pozorno preberi izhodiščno besedilo in reši naloge.

1. Kaj je tema izhodiščnega besedila? Obkroži.

- A Najstarejše najdeno leseno kolo z osjo.
- B Razvoj kolesa skozi zgodovino.
- C Kolesarska dirka *Po Sloveniji*.
- Č Uporaba vozov v preteklosti.

(1 točka)

2. Ali trditve držijo? Obkroži. Upoštevaj del besedila z naslovom *Kje je kolo nastalo*.

Barjansko kolo je prvo kolo, ki so ga ljudje izumili.

DRŽI.

NE DRŽI.

Izum kolesa se je v Evropo razširil iz Mezopotamije.

DRŽI.

NE DRŽI.

Vozove so poznali v Ameriki že pred Kolumbovim odkritjem te celine.

DRŽI.

NE DRŽI.

(1 točka)

3. V krajšem zaokroženem besedilu napiši:

- zakaj najstarejšemu odkritemu kolesu pravijo barjansko kolo;
- iz katerega materiala je in za kaj se je verjetno uporabljalo;
- kako je povezano s kolesarsko dirko *Po Sloveniji*.

A	B
2	2

4. Za kaj so v preteklosti poleg prevoza uporabljali vozove? Navedi oba podatka.

(1 točka)

5. Preberi poved.

Najstarejše ohranjeno kolo na svetu je bilo odkrito ob začetku tega tisočletja na Ljubljanskem barju.

Kdaj je bilo torej odkrito? Obkroži.

- A Okoli leta 1000.
- B Okoli leta 1200.
- C Okoli leta 1900.
- Č Okoli leta 2000.

(1 točka)

6. Ali trditev drži ali ne? Obkroži in utemelji odgovor v obliki povedi.

Kelti so izumili kolesa z naperami. DRŽI. NE DRŽI.

Utemeljitev: _____

(2 točki)

7. Od kod izhaja beseda kočija? Obkroži.

- A Iz imena madžarskega kraja.
- B Iz imena najdišča kolesa.
- C Iz besede kolešček.
- Č Iz besede konjiček.

(1 točka)

8. V katerem pomenskem razmerju so pari besed? V preglednico vpiši ustrezne številke.

- 1 govedo – telica
- 2 iznajdljivost – iznajdba
- 3 izum – iznajdba
- 4 prednost – pomanjkljivost

Sopomenki	Protipomenki	Nadpomenka in podpomenka	Besedi iste besedne družine

(1 točka)

9. Kaj pomeni podčrtani del povedi? Razloži s svojimi besedami.

Bojni vozovi so doživeli zaton.

(1 točka)

10. Preberi poved.

Z lončarskimi vreteni so lončarji posodo hitreje izdelovali.

10. a) Dopolni preglednico o izpisanem glagolu.

Izpisani glagol	Oseba	Število	Časovna oblika
so izdelovali			

(1 točka)

10. b) Podčrtanemu glagolu poišči dovršni glagol. Z njim ustrezno dopolni poved.

Z lončarskimi vreteni _____ lončarji posodo hitreje _____.

(1 točka)

11. Dopolni povedi z ustrežno obliko zaimka *ki* ali *kateri*.

11. a) Kolesa, _____ so se uporabljala kot vretena, so lončarjem olajšala izdelovanje posode.

(1 točka)

11. b) Kolesarka, _____ zmaga je bila na lanski dirki presenečenje, je zmagala tudi letos.

(1 točka)

12. Preberi poved.

Po koncu kolesarske dirke *Po Sloveniji* prvi trije kolesarji zmagoslavno dvignejo edinstveni pokal.

Določi stavčne člene tako, da dopolniš preglednico.

Izpisani del povedi	Vprašanje (vprašalnica in povedek)	Stavčni člen
prvi trije kolesarji		
		prislovno določilo časa

(2 točki)

13. Kateri odvisniki so v povedih? Na vsako črtico napiši ustrežno številko iz desnega stolpca.

_____ Odkritja nakazujejo, da se prva kolesa niso uporabljala za prevažanje.

1 osebkov odvisnik

_____ Kmalu je postalo jasno, da ima izum tudi druge možnosti uporabe.

2 predmetni odvisnik

_____ Velika iznajdba so bile napere, ki so povezovale središče kolesa z njegovim obodom.

3 prislovnodoločilni – časovni odvisnik

_____ Naslednja večja revolucija se je zgodila, ko so izumili kolo kot vozilo z dvema kolesoma na nožni pogon.

4 prilastkov odvisnik

(2 točki)

14. Preberi povedi.

Kelti so kolesa nadgradili z železnimi obodi. Z njimi so kolesa zaščitili.

Povedi združi v eno dvostavčno tako, da bo izražen namen.

(2 točki)

15. V povedih sta dve pravopisni napaki. Odpravi ju.

Prva kolesa so prišla med slovence okoli leta 1880. Privoščili so si jih lahko le bogati meščani. Od prve Svetovne vojne naprej pa so postala dostopnejša vsem.

(1 točka)

16. Zamisli si, da si Saša Novak in obiskuješ Osnovno šolo Majšperk. V imenu učencev 9. razreda napiši gospodu ravnatelju uradno prošnjo v obliki e-dopisa, da bi si radi s sošolci ogledali začetek 3. etape kolesarske dirke *Po Sloveniji*. Pomagaj si s spodnjo sliko in vključi naslednje podatke:

- kateri dan bo kolesarska etapa;
- na kateri relaciji bo;
- koliko kilometrov bodo tekmovalci prekolesarili;
- ob kateri uri bo začetek etape.

Navedi še en smiseln razlog, s katerim bi ravnatelja prepričal/-a, da bi vam dovolil ogled. Piši na naslednji strani.

etapa 3

6. 6. 172 km

● **Start: Majšperk, ob 11.00**

🚩 **Cilj: Ormož, predvidoma ob 15.30**

A	B	C
1	3	2

Od: sasa.novak@os.si

Za: ravnatelj@os.si

Zadeva: